

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Zitting 1964—1965

Nr. 76

De vorige stukken zijn gedrukt in de zitting 1963—1964,
 onder de nrs. 149 en 179

EINDVERSLAG van de commissie van rapporteurs voor
 de ontwerpen van wet:

- a. houdende regelen omtrent ontgrondingen (Ontgrondingenwet);
- b. tot wijziging van de onteigeningswet;
- c. tot wijziging en aanvulling van de Rivierenwet (*drie wetsontwerpen*).

Nadat het voorlopig verslag der commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD

Algemeen

De ondergetekenden stemmen gaarne in met sommige leden, die vooropstelden, dat de aan de orde zijnde wetsontwerpen gezamenlijk de meer algemene regeling geven waaraan in de loop der jaren op het onderhavige terrein behoefte was ontstaan.

Ook van de instemming, waarmee enige leden de drie wetsontwerpen begroetten, hebben zij met genoegen kennis genomen.

Het sub a genoemde wetsontwerp

Algemeen. Met de opmerking van sommige leden, dat het ontwerp-Ontgrondingenwet, zoals dit thans luidt, in hoofdzaak formele problemen regelt, kunnen de ondergetekenden zich geheel verenigen.

Zij willen gaarne vertrouwen, dat de voorgestelde regeling in haar huidige opzet voldoet aan de eisen, welke daaraan uit een oogpunt van rechtszekerheid zijn te stellen.

Tot grote hoogte kunnen de ondergetekenden meegaan met enige leden, die het thans voorliggende ontwerp van wet een verbetering achten in vergelijking met het oorspronkelijk ingediende ontwerp.

Op artikel 13 komen de ondergetekenden hierna terug.

Ook naar de mening van de ondergetekenden zal de voorgestelde regeling in een lacune voorzien en zal de uit de regeling voortvloeiende overheidsbemoeiing nuttig zijn. Er is naar gestreefd zoveel mogelijk over te laten aan de lagere organen, waarvan vele reeds voorheen voor een belangrijk deel in regelingen voorzien hebben.

Met betrekking tot het verzoek van sommige leden het begrip ontgroning te verduidelijken, nu in de wet geen omschrijving is gegeven, mogen de ondergetekenden het volgende opmerken.

Het opnemen van een definitie van het begrip ontgroning in de wet heeft alleen dan zin, indien daardoor ook onomstotelijk komt vast te staan, welke handelingen onder de werking van de wet zullen vallen en welke niet. Het is de ondergetekenden echter onmogelijk gebleken een omschrijving te geven, die

enerzijds alle mogelijke — ook toekomstige — verschijningsvormen op adequate wijze aanduidt en die anderzijds ook niet zo ruim is, dat in feite van een in de praktijk bruikbaar criterium niet meer kan worden gesproken, zodat tegenover de thans gevolgde opzet niets zou zijn gewonnen. De ondergetekenden zijn dan ook nog steeds van mening, dat een definitie weinig zin heeft.

Enige bijzondere juridische onzekerheid kan dit, naar de mening van de ondergetekenden, niet opleveren, daar thans uitgegaan kan worden van de letterlijke betekenis van het woord ontgronden, voor zover hierop bij onderscheidenlijk wet, algemene maatregel van bestuur of verordening geen uitzonderingen zijn geformuleerd. Overigens willen de ondergetekenden gaarne trachten van die betekenis nog eens een verduidelijking te geven. Zij zouden daarbij als uitgangspunt willen nemen, dat met ontgronden wordt aangeduid het verrichten van handelingen, waardoor de hoogteligging van een terrein of de bodem van een water wordt verlaagd. Het is duidelijk — de hier aan het woord zijnde leden zullen dit willen beamen —, dat deze omschrijving als wettelijke definitie reeds te ruim zou zijn, omdat daaronder ook het graven van kuilen op het strand zou vallen. Toch biedt de omschrijving wel enig houvast. Zij stelt in het licht, dat het bij de vraag, of handelingen als ontgroning zijn aan te merken, vooral gaat om de directe strekking van de handelingen: de verlaging van het terrein of de bodem van een water. Daaronder zijn niet te begrijpen de werkzaamheden, die in het kader van de geregelde agrarische bedrijfsvoering worden verricht, normale onderhoudswerkzaamheden, het maken van oppervlakkige en weder te dichten sleuven en gaten voor het leggen van buizen, drainagepijpen en kabels of het inbrengen van in de grond te bevestigen voorwerpen e.d. Wel zullen in beginsel als ontgroning moeten worden beschouwd handelingen als het afgraven van kantwallen en het weggraven van kleine zandruggen, ook al wordt het gewonnen zand voor eigen bedrijf aangewend.

De ondergetekenden erkennen intussen, dat de grens tussen wat niet en wat nog wel als ontgroning moet worden aangemerkt wel eens moeilijk zal zijn te trekken. Zij stellen zich echter voor, dat dergelijke moeilijkheden hun oplossing in de praktijk zullen moeten vinden en dat een definitie daarbij weinig hulp zou kunnen bieden.

Voor wat betreft de vraag van verscheidene leden, welke ontgroningen bij algemene maatregel van bestuur buiten de wet zullen worden gebracht, mogen de ondergetekenden opmerken, dat een deel der in de memorie van toelichting op blz. 8, linkerkolom, genoemde uitzonderingen vanwege hun aard niet voor de zee en de in artikel 8 bedoelde rijkswateren zullen behoeven te worden opgenomen (b.v. de uitzonderingen, genoemd onder *d*, *f* en *g*). Voor de ingepolderde gebieden van het IJsselmeer ligt het in het voornemen alle in de memorie van toelichting genoemde uitzonderingen, eventueel na aanpassing aan de plaatselijke omstandigheden, op te nemen. Daarnaast zal bij de voorbereiding van de hierop betrekking hebbende algemene maatregel van bestuur in het kader van artikel 6 tussen de aldaar bedoelde Ministers nader overlegd worden, in hoeverre deze — niet limitatief opgesomde — uitzonderingen nog uitbreiding behoeven. Hoe de uitzonderingen uiteindelijk geformuleerd zullen worden is eveneens een punt, hetwelk nader bezien zal worden door de in artikel 6 genoemde Ministers. In dit stadium kunnen daarover nog geen exacte mededelingen worden gedaan.

Hoewel vele leden overtuigd zijn van de noodzaak wettelijke regelen te stellen ten einde een doelmatige afweging van de bij een ontgroning betrokken belangen te verwezenlijken, brengen zij een aantal ernstige bezwaren naar voren.

De ondergetekenden betreuren dit en zij willen trachten op die bezwaren in het navolgende bevredigend in te gaan.

Het eerste bezwaar van de hier aan het woord zijnde leden betreft de centrale positie van de Minister van Verkeer en Waterstaat e.q. van de Raad van de Waterstaat. Deze leden achten de in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer gegeven motivering, dat bij een ontgroning het waterstaats-

belang altijd wel enigermate betrokken is, niet steekhoudend en in haar algemeenheid ook onjuist.

De ondergetekenden zien deze kwestie aldus, dat, als van geval tot geval wordt nagegaan welke openbare belangen bij ontgroningen betrokken zijn, belangen van waterstaatkundige aard in de meeste gevallen aan de orde blijken te moeten worden gesteld.

Gezien deze situatie ligt het naar de mening van de ondergetekenden voor de hand — overigens ook in aansluiting aan de reeds gegroeide praktijk — de meest bij de materie der ontgroningen betrokken minister in de eerste plaats met de uitvoering van de wettelijke regeling omtrent de ontgroningen te belasten.

De hier aan het woord zijnde leden schijnen aan de gekozen opzet de conclusie te ontleen, dat het waterstaatsbelang prioriteit zal verkrijgen boven de belangen van de landbouw, de industrie, de natuur- en landschapsbescherming, de recreatie e.d. Dit is echter nooit de bedoeling van de ondergetekenden geweest. Zij hebben de rol van de met de coördinatie belaste minister hier, zoals elders, altijd zo gezien en zullen dat ook in de toekomst doen, dat die minister er voor zorgt dat alle bij de concrete kwestie betrokken belangen in de afweging worden betrokken, zonder dat daarmee van te voren ook maar enigszins vaststaat welk belang daarbij ten slotte het zwaarst zal wegen. Voor zover het bezwaar van de hier aan het woord zijnde leden tegen de centrale positie van de Minister van Verkeer en Waterstaat op de evenbedoelde conclusie zou berusten, hopen de ondergetekenden met het vorenstaande daaraan althans deze grondslag te hebben ontnomen. Indien de desbetreffende passage in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 4, rechterkolom, 4de alinea) bij de aan het woord zijnde leden de indruk heeft gewekt, dat het waterstaatsbelang altijd prioriteit zou dienen te genieten, zetten de ondergetekenden dit hierbij gaarne recht.

De ondergetekenden beamen ten volle, dat bij het algemene ontgrondingsbeleid de ruimtelijke ordening in het geding is. Met het oog hierop is dan ook, mede naar aanleiding van hetgeen in de Tweede Kamer hieromtrent is besproken, overleg tussen de eerste en de vierde ondergetekende geopend. De ondergetekenden blijven het echter juist vinden, dat ten aanzien van de behandeling van de afzonderlijke ontgroningen het hoofddaccent valt op de Minister van Verkeer en Waterstaat.

De ondergetekenden zien de verhouding tot de ruimtelijke ordening aldus.

Bij de overweging van een aanvraag om vergunning tot ontgroning van een bepaald terrein zal — onder meer — moeten worden nagegaan in hoeverre deze ontgroning past in het beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening. Een reeds ter plaatse geldende bestemming zal zich al dan niet tegen de ontgroning verzetten. In het eerste geval zal de vergunning niet kunnen worden verleend, in het tweede geval voor wat dit aspect betreft wel, zo nodig onder het stellen van voorwaarden met het oog op de bestemming. Is ter plaatse (nog) geen bestemming van kracht, dan zal niettemin met de ter zake levende denkbeelden rekening moeten worden gehouden. Mede om deze reden hecht de eerste ondergetekende veel waarde aan het overleg omtrent deze materie met de vierde ondergetekende.

De ondergetekenden menen, dat in het bovenstaande tevens een antwoord besloten ligt aan de vele andere leden, die van mening zijn, dat het verband tussen de bij het onderhavige wetsontwerp geregelde materie en de ruimtelijke ordening nog onvoldoende tot uitdrukking komt.

Het ligt naar de mening van de ondergetekende zo zeer voor de hand, dat bij de hantering van het vergunningstelsel met de bestemming van de gronden voldoende rekening moet worden gehouden — artikel 3, tweede en derde lid, van het ontwerp wijst mede reeds in die richting — dat opneming van de bepalingen, als door de hier aan het woord zijnde leden gesuggereerd, in de algemene maatregel van bestuur of de provinciale verordeningen ongewenst moet worden geacht.

Een uitdrukkelijk formuleren van bedoeld beginsel bergt namelijk het gevaar in zich te beperkt te zullen werken. Immers zal, zoals de ondergetekenden hierboven reeds hebben betoogd, niet alleen rekening moeten worden gehouden met een geldende bestemming, maar ook met denkbeelden omtrent een toekomstige bestemming (waaronder mede te begrijpen een wijziging van een geldende bestemming). De ondergetekenden zijn van mening, dat een en ander in de praktijk tot ontwikkeling zal moeten komen en zijn voornemens hun beleid daarop te richten.

Naar aanleiding van hetgeen hieromtrent door enige leden is opgemerkt, delen de ondergetekenden mede, dat het in de bedoeling ligt om tot een meer gericht ontgrondingsbeleid te komen. Uiteraard zal dit, gezien de betekenis van zodanig beleid voor een zo doelmatig mogelijk grondgebruik, moeten geschieden binnen het kader van het regeringsbeleid inzake de ruimtelijke ordening, waarvoor de primaire verantwoordelijkheid berust bij de Minister van Volkshuisvesting en Bouwrijverheid. Hierover vindt dan ook overleg plaats tussen de eerste en de vierde ondergetekende. Zij zijn daarbij tot de overtuiging gekomen, dat in dat regeringsbeleid ook voor het provinciale vergunningenbeleid voldoende aanwijzingen zullen kunnen worden gevonden.

Voor wat betreft het bezwaar van vele leden, dat de provinciale verordeningen onderworpen zullen zijn aan de Koninklijke goedkeuring, waardoor volgens deze leden een betreuwenswaardige stap terug wordt gedaan op het pad tot bevrijding van het bevoogdend toezicht van hogerhand, zouden de ondergetekenden in aansluiting op hetgeen te dien aanzien in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 3, rechterkolom) is gesteld, erop willen wijzen, dat er verschil bestaat tussen verordeningen, welke Provinciale Staten uit hoofde van hun autonome taak in het leven roepen en die, waarvan de vaststelling door de wetgever, zoals in casu, in het kader van een speciale regeling wordt gevorderd. Staat het de besturen der provincies bij de uitvoering van eerstgenoemde taak vrij uit te maken of en op welke wijze zij een onderwerp voor hun gebied willen regelen, bij het medebewind of zelfbestuur wordt een taak vervuld, die haar oorsprong vindt in een speciale wettelijke opdracht.

Deze opdracht is dan opgenomen in een structuur van belangenbehartiging, waarbij zowel het landelijk als het provinciaal belang bevordering vindt.

De eis van goedkeuring van een provinciale verordening kan in zulk een opzet de uitdrukking zijn van het medespelen van het algemeen landelijk belang bij hetgeen de provinciale wetgever regelt; de ondergetekenden achten de materie van de ontgrondingen van zodanige landelijke betekenis tevens, dat zij de eis van goedkeuring voor provinciale verordeningen op dit stuk op zijn plaats achten.

Daarbij is tevens overwogen, dat met deze eis de bestaande praktijk in hoofdzaak wordt voortgezet. De meeste provinciale ontgrondingsverordeningen plegen de behartiging van de diverse waterstaatkundige belangen (waterkering, waterhuishouding, grondwaterregime, wegbelangen enz.) voorop te stellen, zodat van die verordeningen uit hoofde van artikel 100 van de Provinciewet de goedkeuring toch reeds is vereist. Om hier van een betreuwenswaardige stap terug te spreken lijkt de ondergetekenden daarom niet gerechtvaardigd.

De vraag van de aan het woord zijnde leden, of de onderige van de (nieuwe) Provinciewet tot stand gekomen ontgrondingsverordeningen of wijzigingen daarvan op grond van artikel 100 aan de Koninklijke goedkeuring onderworpen zijn geweest, kan voor zoveel het de hierboven bedoelde verordeningen betreft, bevestigend worden beantwoord. Zulks is het geval geweest met de in 1964 in werking getreden ontgrondingsverordening van Friesland, alsmede met de in 1963 en 1964 vastgestelde wijzigingen van de ontgrondingsverordeningen van Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht. De ondergetekenden tekenen hierbij aan, dat de gelding van het goedkeuringsvereiste in deze gevallen niet in twijfel is getrokken.

Dezelfde leden zouden gaarne hebben gezien, dat de Regering ten principale met haar vertrouwen in Gedeputeerde

Staten zover was gegaan, dat aan Gedeputeerde Staten het vergunningsbeleid ten aanzien van het winterbed van de rivieren en stromen zou zijn overgelaten, zij het na overleg met de Minister van Verkeer en Waterstaat.

De ondergetekenden zouden bezwaar willen maken tegen de gedachte die, althans naar hun indruk, aan deze opmerking ten grondslag ligt. De voorgestelde bepalingen zijn niet ingegeven door een gemis aan vertrouwen in de wijze waarop Gedeputeerde Staten ten aanzien van de ontgrondingen hun verantwoordelijkheid hebben vervuld en in de toekomst krachtens de wet zullen vervullen, doch door de overweging, dat Gedeputeerde Staten verantwoordelijk kunnen noch mogen worden gesteld voor het beleid ten aanzien van de grote rivieren en stromen. Dat beleid is toevertrouwd aan de landelijke overheid, meer in het bijzonder de Minister van Verkeer en Waterstaat. Nu de verantwoordelijkheden in de overheids sfeer voor verschillende aspecten van de ontgrondingen bij speciale wettelijke regeling duidelijk worden verdeeld, dient ook ten aanzien van de taak en de verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten een structureel juiste afbakening te worden gegeven.

Ook de ondergetekenden zijn van mening, dat de in artikel 8, lid 3 voorgeschreven overeenstemming in verband met het gewijzigd artikel 13 tot praktische bezwaren kan leiden. Deze bezwaren zouden trouwens evenmin ondenkbaar zijn geweest wanneer Gedeputeerde Staten slechts overleg zouden hebben moeten plegen. De eerste ondergetekende wil overigens gaarne toezeggen, dat zal worden gepoogd bezwaren bij de toepassing van de hierbedoelde artikelen te vermijden. Men kan zich denken, dat in de praktijk, indien het tweemaal verdagen van de beslissing niet voldoende blijkt te zijn, in het uiterste geval een weigering binnen de wettelijk gestelde termijn van een aangevraagde ontgrondingsvergunning het aangewezen middel kan zijn om artikel 8, lid 3, tot zijn recht te doen komen.

Uit het voorgaande zal zijn gebleken, dat de ondergetekenden gaarne het standpunt onderschrijven van enige leden, die zich zeer wel konden verenigen met de tekst van het derde lid van artikel 8, zoals dit thans luidt.

Deze instemming geldt echter minder het betoog van deze zelfde leden waarin zij zich kennelijk stellen achter de wijziging, bij amendement van de Tweede Kamer aangebracht in artikel 13.

De ondergetekenden hadden onder de vigeur van de oorspronkelijke redactie nu niet aanstonds een onmachtig en onjuist overheidsbeleid verwacht. Zij zijn bovendien niet overtuigd, dat, als een dergelijk beleid al verwacht moest worden, dit zich niet evenzeer zou kunnen voordoen onder de huidige redactie van artikel 13.

De vele leden, vóór de laatstbedoelde aan het woord, stelden de positie van de provincie in het onderhavige wetsontwerp nog nader aan de orde.

Zij gaven met name uiting aan hun bezorgdheid dat de Regering van oordeel zou zijn, dat de ontgronding ter verkrijging van zand e.d. voor de aanleg, c.q. verbetering van rijkswegen zich via gelegaliseerde vrijstellingen dient te onttrekken aan het vergunningenbeleid van de Gedeputeerde Staten der betrokken provincies. De hier aan het woord zijnde leden lieten reeds blijken welke houding in dat geval hunnerzijds bij de openbare behandeling van het wetsontwerp zal moeten worden verwacht.

De ondergetekenden hebben de indruk dat deze bezorgdheid berust op een misverstand.

De voorbeelden, genoemd in de memorie van toelichting (blz. 8, linkerkolom), van ontgrondingen waarvoor geen vergunning nodig zal zijn, betreffen ontgrondingen, als bedoeld in artikel 8, eerste lid, van het wetsontwerp. Dit zijn dus ontgrondingen in de zee, in rijkswateren en in de IJsselmeerpolders. Ten aanzien van deze ontgrondingen zullen Gedeputeerde Staten geen bevoegdheid hebben, zoals blijkt uit het tweede lid van artikel 8. Deze laatste bepaling heeft betrekking op de overige ontgrondingen, dus die op andere plaatsen dan de evengenoemde, en als er aanleiding is sommige van die ontgrondingen vrij te stellen, zal dat moeten geschieden bij

provinciale verordening en zulks dan wegens haar bijzondere aard of met het oog op bijzondere gewestelijke omstandigheden (artikel 4, onder *f*). Aan de provinciale besturen is derhalve overgelaten te beoordelen, welke ontgrondingen onder deze vrijstellingsmogelijkheid moeten vallen, en daarbij gelden de normale toezichtsverhoudingen. Als de provinciale besturen menen, dat ontgrondingen van zand ten behoeve van rijkswegen vrijgesteld moeten worden, zullen de ondergetekenden daartegen moeilijk bezwaar kunnen maken, tenzij dit standpunt onaanvaardbaar zou zijn.

Omgekeerd zullen de ondergetekenden evenmin bezwaar kunnen maken, als de provinciale besturen van mening zijn, dat die ontgrondingen niet behoren te worden vrijgesteld, tenzij wederom ook dat standpunt onaanvaardbaar zou zijn. Wat dit aangaat, zullen ontgrondingen ten behoeve van rijkswegen niet anders worden behandeld dan welke andere ontgrondingen ook.

De vrij gedetailleerde opsomming destijds gegeven op blz. 8, linkerkolom, van de memorie van toelichting, moet worden gezien als een gedachtenbepaling omtrent de vraag, welke vrijstellingen in de rijks sfeer op hun plaats zullen zijn. De provinciale besturen kunnen aan deze voorbeelden wellicht een leidraad ontleen bij het vaststellen van hun verordeningen.

Schadevergoeding. Vele andere leden stelden de vraag, of niet meer aandacht ware te geven aan het belasten van voordelen, welke worden verkregen ten gevolge van overheidsmaatregelen en zonder dat de betrokkene zelf tot de waarde stijging heeft bijgedragen.

De ondergetekenden kunnen op deze algemeen geformuleerde gedachte hier niet diep ingaan. De vraag, die wordt aangesneden, is buitengewoon complex en, zo algemeen als zij hier aan de orde is gesteld, wellicht moeilijker nog te beantwoorden dan de vraag wanneer schadevergoeding bij rechtmatige overheidsdaad op haar plaats is.

De ondergetekenden willen er ook nog op wijzen, dat een gaan in de richting van het hier voorgestelde onvermijdelijk tot een nog ingewikkelder patroon van overheidsbestuur zal leiden. Zij willen daarmee op zich zelf het denkbeeld van de hier aan het woord zijnde leden niet a priori verwerpen, maar zij menen wel, dat deze consequentie mede in het oog moet worden gehouden. Voorshands geven de ondergetekenden er de voorkeur aan de ontwikkeling der denkbeelden omtrent een en ander nauwlettend te volgen.

Enige leden betreurden, dat de kring van degenen, die schadevergoeding kunnen vragen, beperkt is tot de belanghebbenden, bedoeld in het eerste lid van artikel 14. Wat dit aangaat menen de ondergetekenden zich verwijzing te mogen veroorloven naar de discussies hieromtrent in de Tweede Kamer (*Handelingen* blz. 1789—1791). De eerste ondergetekende heeft daar betoogd, dat een verdere uitbreiding van de kring van belanghebbenden het gevaar zou inhouden, dat eventuele belanghebbenden zouden nalaten bezwaren in te dienen om dan later met een eis tot schadevergoeding te komen. Aangezien zulks onaanvaardbaar zou zijn, kunnen de ondergetekenden niet instemmen met bedoelde uitbreiding van de kring der belanghebbenden. De verwijzing naar artikel 3, lid 2, kan de ondergetekenden niet van dit standpunt afbrengen. Deze bepaling vindt haar pendant in artikel 10, lid 3, zodat zij, die getroffen dreigen te worden, in de eerste plaats hun bezwaren naar voren dienen te brengen. Daardoor kan dan worden bereikt, dat tijdig met die bezwaren rekening kan worden gehouden.

In dit verband vermeldde dezelfde leden nog, dat het hun niet geheel duidelijk was in welke gevallen schadevergoeding zal kunnen worden verkregen. Zij gaven een voorbeeld van een geval waarin deze vraag concreet aan de orde komt.

In het algemeen zouden de ondergetekenden willen opmerken, dat het natuurlijk moeilijk is van te voren uitspraken te doen over toekomstige jurisprudentie omtrent de schadevergoedingen.

Wel zij duidelijk, dat de regels van civielrechtelijke aansprakelijkheid hun gelding blijven behouden naast hetgeen de vergunning aan rechten en verplichtingen schept. In het gegeven voorbeeld zou dus een zodanige aansprakelijkheid kunnen be-

staan van de ontgronder tegenover de eigenaar van het aanliggend goed. Op die aansprakelijkheid zou dan wellicht een schadevergoedingseis kunnen worden gebaseerd.

Afgezien daarvan stellen de ondergetekenden zich voor, dat degene die ten gevolge van een ontgroning oeverafslag of oeverafschuiving te duchten heeft, zulks krachtens artikel 10, lid 3, dient voor te brengen. Wordt de vergunning na afweging ook van zijn belang toch verleend, zoals in het voorbeeld, dan zal hij op grond van artikel 26 schadevergoeding kunnen vorderen, en dat artikel geeft dan aan wie bij toekenning van schadevergoeding daarvoor aansprakelijk is. Het ligt overigens natuurlijk voor de hand, dat getracht zal worden door het stellen van voorwaarden de schade van deze buurman te voorkomen of te beperken.

De zoëven behandelde figuur veronderstelt een zekere voorzienbaarheid van de schade.

Voor zodanig onvoorzienbare schade dat de naderhand gedupeerde aanvankelijk redelijkerwijs niet enig belang krachtens artikel 10, lid 3, behoefde voor te brengen treft het wetsontwerp geen regeling.

Het gaat naar de mening van de ondergetekenden niet aan de aansprakelijkheid van de vergunninghouders en, subsidiair, die van de in artikel 26, eerste lid, bedoelde openbare lichamen, reeds bij voorbaat zover uit te strekken.

Doet zich incidenteel ooit een bijzonder schrijnend geval van een zodanige onvoorzienbare schade voor, dan zal op billijkheidsgronden aanleiding kunnen bestaan daarin door een tegemoetkoming van overheidswege te voorzien.

Verspreide opmerkingen. De ondergetekenden kunnen toegeven, dat het begrip „gewone vloed” minder concreet is dan het begrip „normaal hoog water”. Zij herinneren er echter aan dat het eerstbedoelde begrip in de praktijk met de toepassing van de Rivierenwet nimmer aanleiding tot moeilijkheden geeft. Inderdaad is het oneigenlijk met betrekking tot het niveau van de zee te gewagen van „gewoon zomerpeil”.

De ondergetekenden waren aanvankelijk de mening toegedaan, dat dit peil — waarmede in dit geval overigens hetzelfde wordt bedoeld als met het begrip gewoon hoog zomerwater, zoals dat gebezigd is in artikel 3, lid 1, van de Rivierenwet — een rol zou kunnen spelen in de mondingen der zeegaten.

Deze veronderstelling wordt evenwel niet door de werkelijkheid gedekt. Daarom zou in deze bepaling volstaan kunnen worden met het begrip „gewone vloed”. Tot praktische moeilijkheden zal de bepaling, zoals zij luidt hoogstwaarschijnlijk geen aanleiding geven. Bij een passende gelegenheid zou de terminologie op dit stuk kunnen worden verbeterd.

De ondergetekenden hebben goede nota genomen van de opmerking, dat het woord „dan” in artikel 7, tweede lid, tweede regel, overbodig is te achten.

De eerste ondergetekende zegt gaarne nogmaals toe te zijner tijd over de samenstelling van de zgn. ontgrondingscommissie overleg te zullen plegen met de Raad van de Waterstaat.

Het sub b genoemde wetsontwerp

De ondergetekenden vernemen met genoegen, dat vele leden de voorgestelde wijziging van de onteigeningswet toejuichten. Zij zijn minder beducht dan deze leden dat de gestelde bepaling, nl. dat deze delfstoffen „van betekenis moeten zijn voor de nationale economie” tot moeilijkheden zal leiden.

Toegegeven zij, dat dit criterium in de praktijk nader zal moeten worden geconcretiseerd en dat zulks onzekerheid kan medebrengen. De ondergetekenden verwachten echter, dat zich in de hieromtrent zich ontwikkelende praktijk nadere normen zullen aftekenen die deze onzekerheid zullen terugdringen.

Intussen willen de ondergetekenden gaarne nader bijdragen tot meer helderheid op dit stuk.

De aan het woord zijnde leden achten het duidelijk, dat op grond van het vorenbedoelde criterium onteigening zal kunnen geschieden ter verkrijging van oppervlaktedelfstoffen voor b.v. steen- of dakpannenindustrie; evenwel werd de vraag gesteld in welke mate bij de winning van zand voor wegeaanleg of

bouwterreinen voor stadsuitbreiding een relatie bestaat tot de nationale economie.

De ondergetekenden menen, dat de factor „nationale economie” in dit verband niet een rol speelt bij die weg of dat uitbreidingsplan als zodanig, doch dat hij moet worden betrokken op de vraag op welke wijze de materiaalverschaffing voor dergelijke veeleisende projecten nationaal-economisch het beste kan worden verzekerd.

In zoverre is hier geen verschil tussen de grondstofvoorziening voor een rechtstreeks productief bedrijf als een dakpannenindustrie en die voor meer indirect productieve ondernemingen als wegenbouw en stadsuitbreiding.

Blijkt bij de overweging van dit nationaal-economisch aspect, dat de grondstofvoorziening zonder onteigening op een wijze zal moeten geschieden die nationaal-economisch als schadelijk moet worden aangemerkt, dan zal in dat geval geconcludeerd mogen worden, dat de winning betekenis heeft voor de nationale economie.

Dezelfde leden achtten de regeling omtrent het voorkeursrecht, neergelegd in artikel 72d, niet geslaagd. Huns inziens ware het beter geweest wanneer de vroegere eigenaar verplicht zou zijn geweest zich binnen een bepaalde termijn te verklaren.

Inderdaad had het voorschrift in deze geest kunnen zijn gesteld. Dit zou echter het bezwaar hebben medegebracht dat dan een voorziening nodig zou zijn geweest omtrent de consequenties van een positieve verklaring van de onteigende.

Zoals de regeling nu luidt, lost deze moeilijkheid zich op doordat de nieuwe eigenaar, als hij binnen zes jaren wil verkopen, van de onteigende zulk een uitspraak moet vragen. De ondergetekenden achten het niet waarschijnlijk, dat een nieuwe eigenaar alleen om de uitoefening van het voorkeursrecht door de onteigende onmogelijk te maken, de verkoop zal uitstellen tot na het verstrijken van de termijn van zes jaren.

Met de mening van vele andere leden, dat het winnen van oppervlaktedelfstoffen ten behoeve van stadsuitbreiding in het algemeen als een nationaal economisch belang zal moeten worden bestempeld kunnen de ondergetekenden, zoals uit het hiervoor gestelde moge zijn gebleken, tot op grote hoogte meegaan. Het zal huns inziens zoals betoogd, afhangen van de situatie met betrekking tot de grondstoffenvoorziening in concreto, in hoeverre daarmee een nationaal-economisch belang gemoeid is. Voor kleine hoeveelheden in een gebied waar

voldoende oppervlaktedelfstof ter beschikking staat zal zulks b.v., mag men aannemen, niet direct het geval zijn.

De Minister van Verkeer en Waterstaat,
J. VAN AARTSEN.

De Minister van Justitie,
Y. SCHOLTEN.

*De Minister van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen,*
TH. H. BOT.

*De Minister van Volkshuisvesting
en Bouwnijverheid,*
P. BOGAERS.

De Minister van Economische Zaken,
J. E. ANDRIESEN.

De Minister van Landbouw en Visserij,
B. W. BIESHEUVEL.

*De Minister van Sociale Zaken
en Volksgezondheid,*
G. M. J. VELDKAMP.

De commissie van rapporteurs heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 9 februari 1965.

1)
NIERS
TJALMA (voorzitter)
DELPRAT
GEUZE.

¹⁾ De rapporteur van de eerste afdeling, de heer In 't Veld, heeft inmiddels opgehouden lid der Kamer te zijn.